

GOYTRE WHARF TO BLAENAVON LANDSCAPE

Circular Walk

Approx 22Km (14 miles)/ 8 hours/ energetic

BLAENAVON CIRCULAR WALK

GOYTRE WHARF TO BLAENAVON LANDSCAPE

Approx 22Km (14 miles)/ 8 hours/ energetic

Goytre Wharf

Visit the historic lime kilns and reveal how lime is produced. Take a stroll beneath the canal to reach the towing path for a circular route taking in the sights of moored narrow boats and wildlife in the forest.

The Monmouthshire & Brecon Canal

Blaenavon World Heritage Site

Blaenavon Industrial Landscape World Heritage Site covers 32.9 square kilometres and is one of the best examples in the world of a landscape created by coal mining and iron making in the late 18th century and early 19th century. The area can also offer the visitor a fascinating range of landscapes, historical features and an array of wildlife species. The perfect place to begin a visit to the World Heritage Site is the Blaenavon World Heritage Centre. The centre is the first of its kind in the UK and features an exhibition, film and multi-media displays, which give visitors an insight into the significance of Blaenavon's Industrial Landscape and to introduce them to the many attractions of the area. For more information visit www.visitblaenavon.co.uk

Leg 1 (L1): Goytre Wharf to the Holy Well (2km)

Exit Goytre Wharf at the main entrance and turn left towards a stile across the road. Walk through four fields crossing five stiles. As you cross the last stile at the bottom of the woodland turn left. Continue along the path and cross another stile.

Gwent's Last Wolf

The last wolf in Gwent was traditionally Wiled under the 'Wolf-tree' in the 'Slwch' - Llwch wood across the road from Goetre Hall. In the 15th century Thomas Herbert of Goetre Hall, illegitimate son of William Herbert, 1st Earl of Pembroke (who lived at Raglan Castle) organised

a great wolf-hunt to rid the country of an exceptionally mischievous wolf. Herbert rushed in with his huntsman's knife and was grabbed by the thigh. He survived but was known as *Gloff* (the lame).

Pass through a gate and past a cottage (Pen-y-Stair), ignoring a track bearing right. Continue straight along a metalled driveway in the direction indicated by a waymarker on a wooden telephone pole (not left down the road), noting the panoramic views of Monmouthshire to your left. Continue along the track which leads right into the wood above Cwm Farm. Turn up the hill with the fence line and cross the first stile on the left leading into a field. Cross the field and a stile with a stream on the left back into the woods. Cross a brook and continue to keep the stream to your left, heading upstream. Pass some small quarries and cross a stile marked 'Holy Well' - the well is just after the stile.

The Holy Well

The Holy Well

The exact origins of the well are unknown. Pins were often used as offerings to the deity of such wells, a custom dating back to pre-Roman Britain (pins have been found whilst cleaning the well). Wishes made at the well should be thought as opposed to spoken - as this would break the wish. Because of its religious connotations the deeds of the farm on which it is found require the owners to allow public access to the well. This requirement is believed to date from the 13th century.

Leg 2 (L2): Holy Well to the Goose & Cuckoo (3.5km)

Continue up hill with the stream to your left and cross another stile. A little further uphill cross over the stream and look out for a waymarker and a stile to your right (do not continue along the forest track). Look out for the waymarkers ahead to guide you indirectly up the steep slope to your left. Continue straight on along the track with mature trees (and shortly after a fence) to your left. Further up the track pass a stile to your left (taking this left past some ruined buildings will lead you back to Goytre Wharf). Keeping the fence to your left ascend steeply uphill through a bracken covered slope to a well-defined track (not visible until you reach it), with a metal gate to the left. Turn right and follow the track uphill, turning right again where the track branches left and right. Continue along the track, eventually coming to a gate set in some

stone walls. Go through this onto the beautiful sunken track, which is very rocky underfoot and slippery in places. After 250m approx the lane forks to the left - take this turn and drop down the hill (or continue straight on to return to Pen-y-Stair - bear left near a pond). Turn left at the forest road next to an electric barrier (do not cross it and go down the sunken lane). Continue along the road until you come to a finger post indicating 'Goose & Cuckoo'. Follow the direction indicated into the wood and continue until you emerge onto a road near the pub.

The Goose & Cuckoo

This traditional country inn is set in beautiful countryside and is an extremely popular destination for walkers. The inn serves a wide variety of real ales.

If you would like to return to Goytre Wharf at this point, follow the road down the hill, ignoring the road on the right to go over the stream to a metalled track on the right. Follow the track to a waymarker by the building on your left. Follow that direction to a stile and keep the hedge on your left. Find the stile at the edge of the wood straight ahead, then at a fence go right and then left to continue following the fence. At the corner of the fence find a path going off to your right. Follow that to a stile leading into a field. Go straight over the field to a gap to the left of the conifers. Keep the hedge on your right and note the old woollen factory down on your right. Cross over a stile and walk down to the canal bank - follow the way marker to the left. Go across the field veering away from the canal bank to a gateway and waymarker. Go ahead towards the canal bank again to a further gate. This leads to Bridge 79 and the towing path - turn right onto the towing path to return to Goytre Wharf.

Sunken track

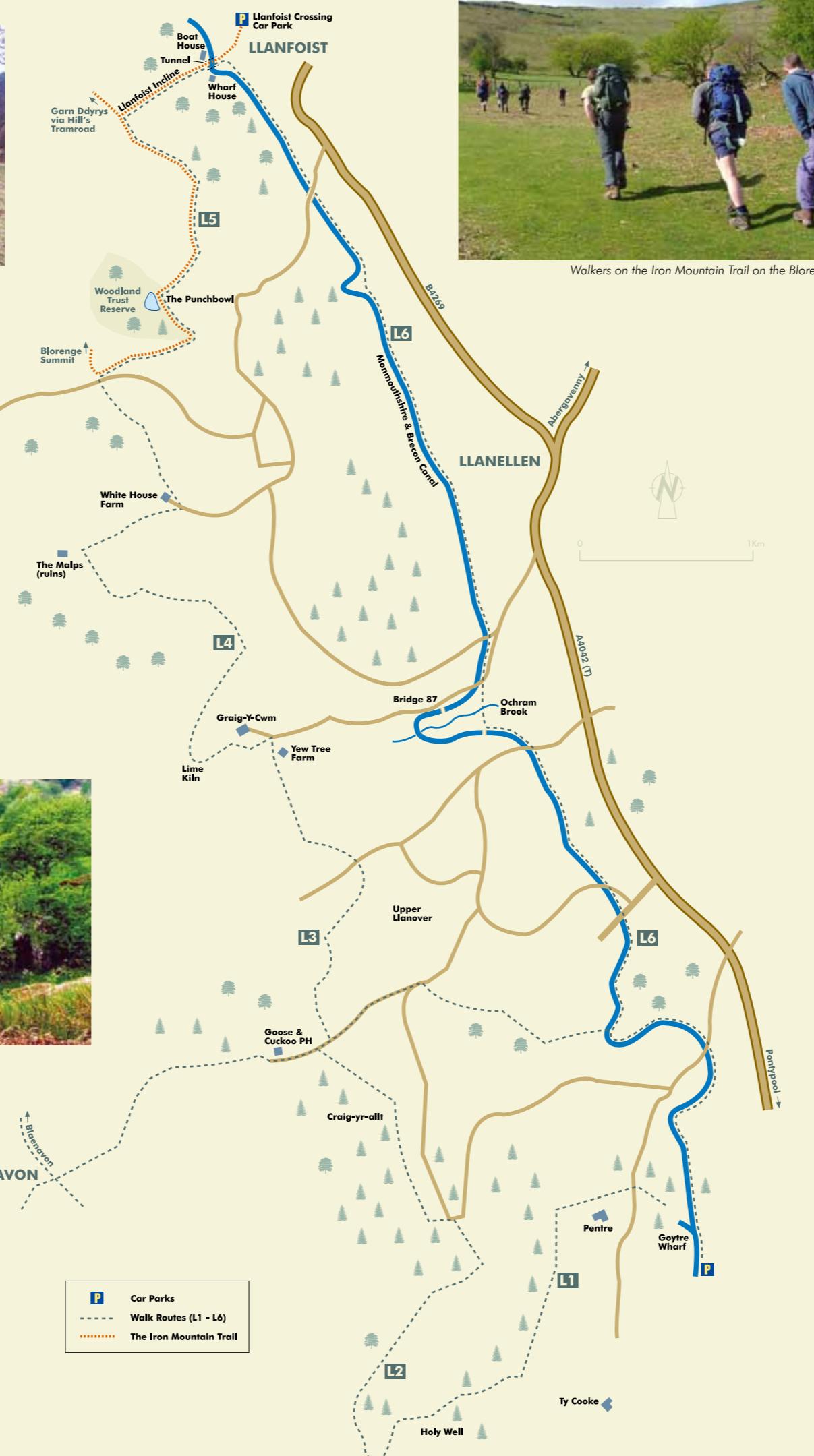

Across the Mountain to Cwmavon?

Should you wish, you can cross Mynydd Garnlochdy to reach historic Cwmavon at the southern end of Blaenavon Industrial Landscape World Heritage Site. From the Goose & Cuckoo walk straight up the hill and follow the bridleway for approximately 2km. Consult a good map to follow a number of easy routes off the bridleway into Blaenavon. Attractions include **Blaenavon Heritage Town, Blaenavon World Heritage Centre, Pontypool & Blaenavon Railway, Big Pit: National Coal Museum, Blaenavon Ironworks and Blaenavon Community Heritage & Cordell Museum**. For more information contact the Tourist Information Centre on 01495 742333.

Track through farmland and trees on the walk

Following the waymarkers will lead you along the track for about 150m. If the weather is clear you will see the masts on the Blorenge away to the left. Bear right, following the direction of the waymarkers up through two more fields until you come to a wooden gate set in dry stone wall. Go through the gate and the gap in the wall and turn right up the hill. Shortly after, a rough path through the bracken takes you left away from the wall. Follow this route up to the road where you will emerge opposite a Woodland Trust Reserve.

Turn right, crossing the road to a wooden gate near the cattle grid to enter the Woodland Trust Punchbowl Reserve. You are now following a section of **The Iron Mountain Trail**, an 18km heritage trail through the World Heritage Site landscape (look for the orange waymarkers). Continue alongside some dry stone walls eventually passing an old sunken lane to the right (an ancient road to Abergavenny) now lined with impressive veteran beech trees. Go through a gate to descend into the Punchbowl itself. The property covers 91 acres and was formed through glacial action in the last ice age. The area formed part of a wood pasture common in the Middle Ages where pigs were grazed - known as 'pannage' and timber was exploited for fuel in the 16th century.

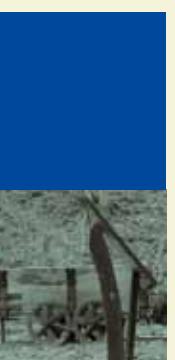

The picturesque Punchbowl in the Woodland Trust reserve

Continue down to the Punchbowl along the bridleway passing the picturesque lake and ascend to a wooden gate (be sure to stay on the path until you leave the Woodland Trust property via this gate). Continue straight on for 0.5km approx, passing some conifers to your right. Note magnificent views of the Usk Valley to your right and Cwm Craf ahead and to the left. The track splits into two before you get to Cwm Craf. The left fork ascends to eventually follow **Hill's Tramroad** and is a continuation of **The Iron Mountain Trail**. Take the right hand fork, descending down through the field and go left over a stile next to a field gate. Turn right and cross another stile to follow the path down between two fences. Cross two more stiles and continue down the steep incline.

Leg 6 (L6): Llanfoist Wharf to Goytre Wharf (8km)

At the bottom you will find yourself at **Llanfoist Wharf**. You will see an interpretation panel and a set of reconstructed trams. Pass 'Beacon Park Boats' and go down through the tunnel under the canal and then turn left up some steps and continue left along the tow path. You can continue along the tow path all the way to Goytre Wharf. At Bridge 87 (4km approx near some private moorings - you will have to pass under bridge to see the number) you can cut out a loop of the tow path by passing through a picturesque wooded valley. Cross left over a stile, cross the road and go down onto the track. Bear left, passing a stile, downhill alongside a muddy stream to a bridge with a 'TROLL' warning! This is Ochram Brook. Continue up through some conifers, left onto the towpath and continue on to Goytre Wharf.

'The Malps' ruins

Leg 3 (L3): Goose & Cuckoo to Yew Tree Farm (2km)

From the Goose & Cuckoo walk approximately 150m downhill to a fingerpost on the left indicating 'Blaenavon Road 1.2km'. Cross over the stile toward Ty Parson. Continue down past a shed to a stream. Walk diagonally across the field, over the track, cross another stile and go up through a group of conifers. Cross a stile and walk up a short distance with a hedge to your right and a fence to your left. Bear right, keeping the field boundary to your right, and continue along a rough track running along the bottom of the field to cross the next stile. Following the waymarker on the stile to the far corner of the next field, cross another stile leading onto a road. Cross the road and continue straight ahead along the lane. The lane will bear left and ascend after a short while - at the top bear right. Follow the old track (noting some excellent dry stone walls along the way) to the metalled road, passing Yew Tree Farm to your right and bear left. After a short distance turn left again up a track marked with a finger post indicating 'to the hill'.

Leg 4 (L4): Yew Tree Farm to White House Farm (3km)

Continue up the track and turn right, following the fence after passing the gate/crossing the stile, thus bypassing the farmyard (Graig Y Cwm). Follow the track around the base of the Cwm, passing an old lime kiln halfway round. You will eventually come to a wooden gate which you need to go through to head down through a small wood. Go through another gate and turn left along a concrete track down a steep slope, then turn left again along a road passing a tall white house on your left and up the road signed 'Blorenge 3.5km' until you come to a gate with Cwm Uchaf on the left. Go through this gate and then another further up the track. Continue uphill another 300m, making sure you don't miss the fingerpost and gate on the right, just before the remains of 'The Malps' (a ruined farm) further up to the left.

Go through the gate and follow the direction of the waymarker diagonally right down and then bearing around to your left, parallel to the boundary at the bottom. As you come into a hollow, ringed by beech and oak trees, turn right through a 'gap' in the remains of a stone wall and look for the waymarked gate about 60m in the fence on your right. Go through this gate, turn left and continue on, through another gate and along the old, partially sunken lane. Continue walking through this charmingly picturesque area down to the valley bottom, noting the alder/birch wet woodland to the right and some interesting remains.

Leg 5 (L5): White House Farm to Llanfoist Wharf (3km)

At the valley bottom pass Garn Y Bwch on the left (sign only visible when you look back) and cross over the stream. From here it's uphill for about 1km. Pass the White House farm on the left and head for the fingerpost that indicates 'Blorenge 4km'. Cross over the stile and onto an old track between field entrances with views of the mountains to the left. You will pass some old beech trees on your right. Note that this track can get very boggy during periods of wet weather.

BLAENAVON INDUSTRIAL LANDSCAPE GOYTRE WHARF TO BLAENAVON LANDSCAPE

This walk takes in a variety of landscapes from woodlands and meadows to open mountain, and has been divided into six stages or 'legs' for ease of use. It should only be attempted when the weather is good. For your own safety make sure you are properly equipped with warm and waterproof clothing. Walking boots are essential for this walk. It is recommended you take a good quality map and compass. Please leave gates as you find them and note that distances are approximate.

Suggested walk start points:

Goytre Wharf	SO 312064 (Pay & Display)*
Goytre Hall Wood	SO 317062
Carn-y-Gorffyd	SO 270109
Llanfoist Crossing	SO 285134

*SECURITY NOTICE: The entrance to Goytre Wharf will be closed nightly between the times listed below:

Winter: 6pm-8.30 am Nov. to March

Summer: 9pm-8.30 am April to Oct.

Please respect the privacy of the residents and vacate the site before closure times.

BLAENAVON INDUSTRIAL LANDSCAPE GOYTRE WHARF TO BLAENAVON LANDSCAPE

Enjoy the countryside and respect its life and work;
Guard against all risk of fire;
Fasten all gates;
Keep your dogs under control, preferably on a lead;
Keep to public paths across farmland;
Use gates and stiles to cross fences, hedges and walls;
Leave livestock, crops and machinery alone;
Take your litter home;
Help to keep all water clean;
Protect wildlife, plants and trees;
Take special care on country roads;
Make no unnecessary noise.

Other walks leaflets for the World Heritage Site and other areas in Torfaen are available.

For further information contact
Blaenavon Tourist Information Centre on
01495 742333
www.visitblaenavon.co.uk

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Supported by
the Heads of the
Valleys Programme

©2009 Communications Design, TCBC

GLANFA GOETRE I DIRWEDD BLAENAFON

Taith Gylch

Tua 22km (14 milltir) / 8 awr / egniol

TAITH GYLCH BLAENAFON

GLANFA GOETRE I DIRWEDD BLAENAFON

Tua 22Km (14 milltir)/ 8 awr / egniol

Glanfa Goetre

Ymwelwch â'r odynau calch hanesyddol i ddarganfod sut y mae calch yn cael ei gynhyrchu. Ewch am dro oddi tan y gamlas at y llwybr tynnau i fynd ar daith gylch sy'n mynd heibio i'r cychod culion sydd wedi'u mwrio, ac sy'n gyfle i chi gael gweld y bywyd gwylt yn y goedwig.

Camlas Sir Fynwy a Brycheiniog

Safle Treftadaeth y Byd Blaenafon

Mae Safle Treftadaeth y Byd Tirwedd Diwydiannol Blaenafon yn ymestyn dros 32.9 km sgwâr ac mae'n un o'r enghrefftiau gorau yn y byd o dirwedd a gafodd ei chreu wrth gloddio am lo a chreu haearn yn niwed y deunawfed ganrif a dechrau'r bedwaredd ganrif ar bymtheg. Mae'r ardal hefyd yn gallu cynnig amrediad diddorol o dirweddau, nodweddion hanesyddol a thoreth o fywyd gwylt i'r ymwelydd. Y lle perffaith i ddechrau eich ymwelliad â'r Safle Treftadaeth y Byd yw Canolfan Treftadaeth y Byd Blaenafon. Y ganolfan hon yw'r cyntaf o'i fath yn y DU ac mae'n cynnwys arddangosfa, yngyd ag arddangosfeydd ffilm ac aml-gyfrwng, sy'n galluogi ymwelwyr i gael dealtwriaeth o arwyddocâd Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon a chael eu cyflwyno i'r amrywiaeth o atyniadau yn yr ardal.. Am ragor o wybodaeth, ewch i www.visitblaenavon.co.uk

Rhan 1 (L1): Glanfa Goetre i'r Ffynnon Sanctaidd (2km)

Gadewch Lanfa Goetre trwy'r brif fynedfa a throwch i'r chwith tuag at y gamfa ar yr ochr draw i'r ffordd. Cerddwch trwy bedwar cae, gan ddringo dros bum camfa. Wrth i chi fynd dros y gamfa olaf yng ngwaelod y coetir, trowch i'r chwith. Parhewch i gerdded ar hyd y llwybr a dros gamfa arall.

Blaidd Olaf Gwent

'Wiled' oedd y blaidd olaf yng Ngwent yn draddodiadol, o dan 'goeden y blaidd' (y 'Wolf-tree') yn y 'Slwch' - sef coedwig Llchw ar yr ochr draw i'r ffordd i Neuadd Goetre. Yn ystod y bymthegfed ganrif, trefnodd Thomas Herbert o Neuadd Goetre, sef mab anghyfreithlon William Herbert, Iarll Cyntaf Penfro (a oedd yn byw yng Nghastell Rhaglan),

helfa er mwyn cael gwared ar flaidd eithriadol ddrwg o'r wlad. Rhuthrodd Herbert i mewn â'i gyllell hela, ond cafodd ei frathu yn ei glun. Bu fyw, ond roedd yn cael ei adnabod â'r enw Gloff (oherwydd ei anabledd) wedi hynny.

Ewch trwy'r glwyd a heibio i fwthyn (Pen-y-Stair), gan anwybyddu'r llwybr sy'n mynd i'r dde. Ewch yn syth yn eich blaen ar hyd ffordd a metlin i'r cyfeiriad a ddangosir ar arwyddost ar y polyn teleffon pren (nid i lawr y ffordd i'r chwith), a sylwch ar y golygfeydd panoramig dros Sir Fynwy ar y chwith. Parhewch i gerdded ar hyd y llwybr sy'n arwain i mewn i'r goedwig uwch Fferm Cwm. Trowch i fyny'r bryn gan ddilyn y ffens ac ewch dros y gamfa gyntaf ar y chwith sy'n arwain i mewn i gae. Ewch ar draws y cae a dros gamfa â nant ar y chwith yn ôl i mewn i'r goedwig. Croeswch nant a'i chadw ar eich llaw chwith, gan anelu i fyny'r afon. Ewch heibio i ychydig o chwareli bach a dros gamfa ag arwydd 'Ffynnon Sanctaidd' arni - mae'r ffynnon yn union ar ôl y gamfa.

Y Ffynnon Sanctaidd

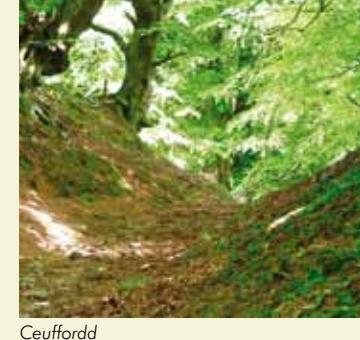
Y Ffynnon Sanctaidd

Ni wyddys union darddiad y ffynnon. Aferai pinnau gael eu defnyddio fel offrymau i dduwiau ffynhonnau o'r fath, defod sy'n dyddio'n ôl i gyfnod cyn-Rufeinig ym Mhrydain (daethpwyd o hyd i binnau wrth lanhau'r ffynnon). Pan fyddwch yn gwneud dynuniad wrth y ffynnon, ni ddylid ei ynganu'n uchel, ond yn hytrach ei gadw i chi eich hunan - rhag torri'r dynuniad. Oherwydd ei arwyddocâd crefyddol, mae gweithredoedd y fferm y mae'r ffynnon arno yn golygu bod rhaid i'r perchnogion ganiatâu mynediad cyhoeddus i'r ffynnon. Credir bod y gofyniad hwn yn dyddio'n ôl i'r drydedd ganrif ar ddeg.

Rhan 2 (L2): Ffynnon Sanctaidd i'r Goose & Cuckoo (3.5km)

Parhewch i fynd i fyny'r bryn â'r nant ar eich ochr chwith ac ewch dros gamfa arall. Pan fyddwch wedi mynd i fyny'r bryn am ychydig, croeswch y nant a chadwch lygad am arwyddost a chamfa ar y dde (peidiwch â pharhau ar hyd trac y goedwig). Chwiliwch am yr arwyddobyst o'ch blaen i'ch arwain yn anuniongyrchol i fyny'r llethr serth ar eich chwith. Ewch yn syth yn eich blaen ar hyd y trac â choed aeddfed (ac ychydig ar ôl y ffens) ar eich llaw chwith. Ychydig ymhellach i fyny'r llwybr, ewch heibio i gamfa ar y chwith (petaech yn troi i'r chwith yma, byddwch yn mynd heibio i adeiladau adfeiliadol ac yn ôl i Lanfa Goetre). Gan gadwr ffens ar y chwith, ewch i fyny'r bryn serth trwy lecyn wedi'i orchuddio â rhedyn hyd nes y byddwch yn cyrraedd llwybr sydd wedi'i ddiffinio'n dda (nad yw'n amlwg hyd nes y byddwch wedi'i gyrraedd), â chlywd fetel ar y chwith. Trowch i'r dde a dilynwch y llwybr i fyny'r bryn, a throwch i'r dde eto pan fo'r trac yn fforchio i'r chwith ac i'r dde. Ewch yn eich blaen ar hyd y llwybr, hyd nes y byddwch

chi wedi cyrraedd clwyd wedi'i gosod mewn walau cerrig. Ewch trwy'r glwyd hon ac ymunwch â cheffordd hardd, sy'n hynod greigioig dan droed ac yn llithrig mewn mannau. Ar ôl oddeutu 250m, mae'r lôn yn fforchio i'r chwith - ewch ar ei hyd ac i lawr y bryn (neu ewch yn syth yn eich blaen os ydych yn dymuno dychwelyd i Ben-y-Stair - ewch i'r chwith yn ymyl y pwll). Trowch i'r chwith ger ffordd y goedwig yn ymyl rhwystri trydanol (peidiwch â'i chroesi a mynd i lawr y geuffordd). Parhewch ar hyd y ffordd hyd nes y byddwch yn cyrraedd arwyddost â 'Goose & Cuckoo' arno. Dilynwch y cyfeiriad a ddangosir i mewn i'r goedwig a pharhewch hyd nes y byddwch yn dod allan ar y ffordd yn ymyl y tŷ tafarn.

Ceuffordd

Y Goose & Cuckoo

Mae'r dafarn wledig draddodiadol hon wedi'i lleoli mewn cefn gwlad prydferth ac mae'n gyrchfan hynod boblogaidd ymhlið cerddwyr. Mae amrywiaeth o gwrw go iawn ar gael yn y dafarn hon.

Os hoffech ddychwelyd i Lanfa Goetre o'r fan hon, dilynwch y ffordd i lawr y bryn, ac anwybyddwch y ffordd ar y dde sy'n mynd dros y nant at llwybr â metlin arno ar y dde. Dilynwch y llwybr at arwyddost wrth yr adeilad ar eich ochr chwith. Dilynwch y cyfeiriad hwnnw at gamfa a chadwch y gwrych ar eich llaw chwith. Dewch o hyd i'r gamfa ar gyrión y goedwig yn syth o'ch blaen, yna pan gyrraedd ffens ewch i'r dde ac yna i'r chwith i barhau i ddilyn y ffens. Ger cornel y ffens, chwiliwch am llwybr sy'n mynd i'r dde. Dilynwch hwnnw at gamfa sy'n arwain i mewn i gae. Ewch ar hyd y cae at fwch i'r chwith o'r coed conwydd. Cadwch y gwrych ar eich ochr dde a sylwch ar yr hen ffatri wân ar eich ochr dde. Ewch dros y gamfa a cherddwch i lawr at lan y gamlas - dilynwch yr arwyddost i'r chwith. Ewch ar draws y cae gan anelu i ffwrdd o lan y gamlas tuag at giât ac arwyddost. Ewch yn eich blaen tuag ag lan y gamlas at glwyd arall. Mae honno'n arwain at Bont 79 a'r llwybr tynnau - trowch i'r dde i ymuno â'r llwybr tynnau i ddychwelyd i Lanfa Goetre.

Dros y Mynydd i Gwmafon?

Petaech yn dymuno, mae'n bosibl i chi groesi
Mynydd Garn clochdy i gyrraedd Cwmafon
hanesyddol ym mhen deheul Safle Treftadaeth y
Byd Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon. O dafarn
y Goose & Cuckoo, ewch ar eich union i fyny'r
bryn a dilynwr y llwybr ceffyl am oddeutu 2km.
Trowch at fap da i ddilyn nifer o llwybrau hawdd oddi
ar y llwybr ceffyl i Flaenafon. Mae'r atyniadau'n
cynnwys **Tref Treftadaeth Blaenafon,**
Canolfan Treftadaeth y Byd Blaenafon,
Rheilffordd Pont-y-pŵl a Blaenafon, Big Pit:
Amgueddfa Lofaol Genedlaethol, Gwaith
Haearn Blaenafon ac Amgueddfa Cordell
a Threftadaeth Cymuned Blaenafon Am ragor o wybodaeth,
cysylltwch â'r Ganolfan Groeso ar 01495 742333..

Trac trwy dir fferm a choed ar y daith gerdded

Os dilynwr y llwybr am 150m.

Os bydd tywydd yn glir, fe welwch y mastiau ar y chwith. Ewch i'r dde, a dilynwr gyfeiriad yr arwyddbyst trwy ddau gae arall hyd nes y byddwch yn cyrraedd clwyd bren wedi'i gosod i mewn i wal gerrig sych. Ewch trwy'r glwyd a'r bwll yn y wal a throwch i'r dde i fyny'r brynn. Ychydig wedyn, bydd llwybr garw yn eich arwain trwy'r rhedyn i'r chwith i ffwrdd o'r wal. Dilynwr y llwybr hwn i fyny'r ffordd lle byddwch yn dod allan gyferbyn â Gwarchodfa'r Ymddiriedolaeth Coedlannau.

Trowch i'r dde, a chroeswrch y ffordd at glwyd bren yn ymwl y grid gwartheg er mwyn mynd i mewn i Warchodfa'r Ymddiriedolaeth Goedlannau - Y Fowlen (neu'r 'Punchbowl'). Rydych nawr yn dilyn rhan o **Llwybr y Mynydd Haearn**, sef llwybr treftadaeth 18km trwy diwrdd Safle Treftadaeth y Byd (chwiliwr am yr arwyddbyst oren). Ewch yn eich blaen wrth ochr waliau cerrig sychion, cyn mynd heibio hen geuffordd ymhen hir a hwyr (ffordd hynafol i'r Fenni) sydd nawr wedi'i hymlyu â ffawyd ymhlod hardd. Ewch trwy glwyd er mwyn mynd i lawr i'r 'Fowlen' ei hun. Mae'r eiddo'n ymestyn dros 91 acer a chafodd ei ffurio gan symudiadau rhewlifol yn ystod yr oes yr iâ ddiwethaf.

Roedd yr ardal yn rhan o dir pori coedwig a oedd yn gyffredin yn y Canol Oesoedd, lle'r oedd moch yn cael eu pori - a elwir yn 'mesobr' a chafodd coed ei ddefnyddio ar gyfer tanwydd yn ystod yr unfed ganrif ar bymtheg.

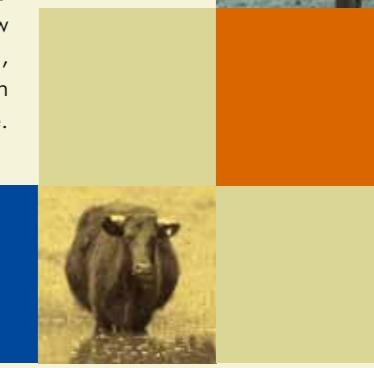

Y 'Fowlen' hardd yng Ngwarchodfa'r Ymddiriedolaeth Goedlannau

Ewch i lawr i'r 'Fowlen' ar hyd y llwybr ceffylau, gan fynd heibio'r llyn hardd ac ewch i fyny at glwyd bren (gwnewch yn siŵr eich bod yn cadw at y llwybr hyd nes y byddwch wedi gadael tir yr Ymddiriedolaeth Goedlannau trwy'r glwyd hon). Ewch yn syth yn eich blaen am oddeutu 0.5km, gan fynd heibio rhwaint o goed conwydd ar y dde. Sylwr ar y golygfeydd godidog dros Ddyffryn Wysg ar eich ochr dde a Chwm Craf o'ch blaen ac i'r chwith. Mae'r llwybr yn ymrannu'n ddwy cyn i chi gyrraedd Cwm Craf. Mae'r fforch i'r chwith yn esgynt i ddilyn **Tramffordd Hill** ymhen amser ac mae'n estyniad o **Llwybr y Mynydd Haearn**. Dilynwr y fforch i'r dde, gan fynd lawr trwy'r cae ac ewch i'r chwith dros gamfa yn ymwl glwyd i'r cae. Trowch i'r dde a dros gamfa arall i ddilyn y llwybr i lawr rhwng dwy ffens. Ewch dros ddwy gamfa arall ac ewch yn eich blaen i lawr llethr serth.

Rhan 6 (L6): Glanfa Llan-fwyyst i Lanfa Goetre (8km)

Pan ddewch i'r gwaelod, fe welwch eich bod wedi cyrraedd **Glanfa Llan-fwyyst**. Fe welwch banol dehongli a rhwaint o dramiau wedi'u hailadeiladu. Ewch heibio i 'Beacon Park Boats' ac ewch i lawr trwy'r twnnel oddi tan y gamlas ac yna trowch i'r chwith i fyny ychydig o risiau a pharhewch i'r chwith ar hyd y llwybr tynnu'r gamlas. Mae'n bosibl i chi barhau ar hyd y llwybr tynnu hwn yr holl ffordd i Lanfa Goetre. Pan gyrhaeddwr Bont 87 (oddeutu 4km ger angorau preifat - bydd angen i chi fynd o dan y bont i weld y rhif) fe allwch osgoi rhan o'r llwybr tynnu trwy fynd trwy ddyffryn coedig hardd. Ewch dros gamfa i'r chwith, croeswrch y ffordd ac ewch i lawr ar y trac. Ewch i'r chwith, heibio i gamfa, i lawr y bryn wrth ochr nant fwydlyd at bont gyda rhybudd â 'TROLL' arno! Nant Ochram yw hon. Ewch i fyny trwy goed conwydd, i'r chwith ar y llwybr tynnu ac yn eich blaen i Lanfa Goetre.

Rhan 3 (L3): Goose & Cuckoo i Yew Tree Farm (2km)

O dafarn y Goose & Cuckoo, cerddwch am oddeutu 150m i lawr y bryn hyd nes y dewch chi at arwyddost ar y chwith â 'Ffordd Blaenafon 1.2km' arno. Ewch dros y gamfa tuag at Dŷ Parson. Ewch yn eich blaen heibio i sied a nant. Cerddwch ar draws y cae o gornel i gornel, dros y llwybr, dros gamfa arall ac i fyny trwy grŵp o goed conwydd. Ewch dros gamfa a cherddwch am ychydig ô'r clawdd ar y dde a'r ffens ar y chwith. Ewch i'r dde, gan gadw ffin y cae ar eich llaw dde, a pharhewch ar hyd llwybr garw sy'n rhedeg yn ymwl gwaelod y cae i fynd dros y gamfa nesaf. Dilynwr y arwyddost ar y gamfa i gornel bellaf y cae nesaf, ewch dros gamfa arall sy'n arwain i'r ffordd. Croeswrch y ffordd ac ewch yn syth yn eich blaen ar hyd y lôn. Bydd y lôn yn mynd i'r chwith ac yn esgynt ar ôl ychydig - pan fyddwch wedi cyrraedd y top, ewch i'r dde. Dilynwr y hen llwybr (a sylwr ar y waliau cerrig sychion rhagorol wrth i chi fynd heibio) at y ffordd â metlin arni, heibio i Yew Tree Farm ar y dde ac ewch i'r chwith. Ar ôl ychydig, trowch i'r chwith eto i fyny llwybr ag iddo arwyddost yn nodi pa ffordd i fynd at y bryn.

Rhan 4 (L4): Yew Tree Farm i White House Farm (3km)

Daliwch ati i fynd ar hyd y llwybr a throwch i'r dde, a dilynwr y ffens ar ôl mynd heibio'r glwyd / dros y gamfa, ac felly osgoi mynd trwy ffaur y fferm (Graig y Cwm). Dilynwr y llwybr o amgylch godre'r Cwm, gan fynd heibio i hen odyn calch hanner ffordd round. Ymhen yr hir a'r hwyr, fe ddewch at glwyd bren y bydd angen i chi fynd trwyddi er mwyn mynd trwy goedwig fach. Ewch trwy giât arall a throwch i'r chwith ar hyd llwybr concrid i lawr llethr serth, yna trowch i'r chwith eto ar hyd ffordd sy'n mynd heibio i dî gwyn tal ar eich chwith ac yna i fyny'r ffordd ag arwydd 'Blorens 3.5km' arno hyd nes y ddwyddwn yn dod at glwyd â Chwm Uchaf ar y chwith. Ewch trwy'r giât hon, ac yna un arall ymhellach i fyny'r llwybr. Parhewch i gerdded i fyny'r brynn am 300m arall, gan sicrhau nad ydych yn mynd heibio'r arwyddost a'r giât ar y dde, ychydig cyn olion y 'Y Malps' (fferm adfeiledig) ychydig pellach i fyny i'r chwith.

Adfeilion 'The Malps'

Ewch trwy'r glwyd a dilynwr gyfeiriad yr arwyddost o gongl i gongl yr holl ffordd i lawr ac yna anelwch i'r chwith, yn gyfachrog â'r ffin yn y gwaelod. Pan ddewch i geule, wedi'i amgylchynu gan ffawyd a choed derw, trowch i'r dde trwy 'fwlch' yng ngwedillion wal gerrig a chadwch lygad yn agored am giât og arwydd arni oddeutu 60m yn y ffens ar y dde. Ewch trwy'r glwyd hon, trowch i'r chwith ac ewch yn eich blaen, trwy glwyd arall ac ar hyd yr hen lôn, rhannol suddedig. Daliwch ati i gerdded trwy'r ardal arbennig o hardd hon i lawr i waelod y dyffryn, a sylwr ar y goedlan wylb o goed gwern / bedw i'r dde a rhai gweddillion diddorol.

Rhan 5 (L5): White House Farm i Lanfa Llanffwyst (3km)

Yng ngwaelod y dyffryn, ewch heibio i Garn y Bwch ar y chwith (nid yw'r arwydd yn amlwg hyd nes eich bod wedi mynd heibio ac yn edrych yn ôl) ac ewch dros y nant. O'r fan hon, mae angen i chi fynd i fyny'r brynn am oddeutu 1km. Ewch heibio i White House Farm ar y chwith ac anelwch am yr arwyddost sy'n dangos 'Blorens 4km'. Ewch dros y gamfa ac ymunwch â'r hen llwybr rhwng mynedfeydd i'r caeau gyda golygfeydd o'r mynyddoedd i'r chwith. Byddwch yn mynd heibio ychydig o hen ffawyd ar y dde. A fyddch gystal â nodi bod y trac hwn yn gallu mynd yn fwydlyd iawn pan fo'r tywydd yn wylb.

TAITH GYLCH BLAENAFON

GLANFA GOETRE I DIRWEDD BLAENAFON

Mae'r daith hon yn mynd trwy dirweddau amrywiol, sy'n cynnwys coedlannau, dolydd a mynydd agored, ac mae wedi'i rhannu yn chwech o ddarnau neu 'rannau' i'ch helpu. Ni ddylid mentro ar y daith hon oni bai fod y tywydd yn dda. Er diogelwch, sicrhewch fod gennych gyfarpar priodol a dillad cynnes sy'n dal dŵr. Mae'n bwysig bod gennych esgidiau cerdded ar gyfer y daith hon. Argymhellir eich bod yn mynd â map a chwmpawd o ansawdd da gyda chi. Gadewch y giatiau fel e'u gwelsoch a chofiwch mai amcan yn unig yw'r pellteroedd a nodwyd yma.

Mannau awgrymedig i gychwyn eich taith:

Glanfa Goetre

SO 312064 (Talu ac
Arddangos)*

Coedwig Goytre Hall SO 317062

Carn-y-Gorffyd SO 270109

Croesfan Llan-ffwyst SO 285134

*RHYBUDD DIOGELWCH: Bydd y fynedfa i Lanfa Goetre yn cael ei chau gyda'r nos rhwng yr amseroedd a restrir isod:

Gaeaf: 6pm-8.30 am, Tachwedd - Mawrth

Haf: 9pm-8.30 am, Ebrill - Hydref.

Â fyddch gystal â pharchu preifatwydd y trigolion ac ymadael â'r safle cyn yr amseroedd cau.

TAITH GYLCH BLAENAFON

GLANFA GOETRE I DIRWEDD BLAENAFON

Mwynhewch gefn gwlad a pharchwch ei fywyd a'i waith;
Gwyliwch rhag unrhyw risg o dân;
Caewch bob clwyd;
Cadwch eich cŵn dan reolaeth, ar dennyn os yn bosib;
Cadwch at lwybrau cyhoeddus sy'n croesi tir fferm;
Defnyddiwch glwydi a chamfeydd i groesi ffensys,
llwyni a waliau;
Gadewch lonydd i dda byw, cnydau a pheiriannau;
Ewch â'ch sbwriel adref;
Helpwch gadw dŵr yn lân;
Gwarchodwch fywyd gwylt, planhigion a choed;
Cymerwch ofal arbennig ar ffyrdd gwledig;
Peidiwch â gwneud sŵn diangen.

Mae taflenni teithiau cerdded eraill ar gyfer Safle Treftadaeth y Byd ac ardaloedd eraill yn Nhoraen ar gael. Am wybodaeth bellach cysylltwch â Chanolfan Groeso Blaenafon ar 01495 742333
www.visitblaenavon.co.uk

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Cefnogir gan Raglen
Blaenau'r Cymoedd

©2009 Communications Design, TCBC